Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

TER ONDERTEKENING
Aan: MOCW

.Erfgoed en Kunsten

Van

Datum
29 april 2026

Referentie
62640120

Bijlagen
2

nota

Beleidsreactie advies verweesde joodse roofkunst

Aanleiding

Op 22 april nam u een rapport in ontvangst over de omgang met verweesde joodse roofkunst in de NK-collectie. Hierbij leggen wij de concept beleidsreactie en de financiële inzet aan u ter besluit voor. Streven is de brief voorafgaand aan het debat over erfgoed 11 juni te versturen naar de Kamer.

Geadviseerd besluit

- Akkoord op en ondertekening van Kamerbrief met de beleidsreactie
- Akkoord op financiële inzet

Kernpunten

In de Kamerbrief reageert u op het advies van de commissie Asscher en informeert u de Kamer over het programma intensivering restitutiebeleid WOII. Het advies bevat veertien aanbevelingen. Wij adviseren wij u de aanbevelingen op hoofdlijnen over te nemen. Enkele punten behoeven echter nadere uitwerkingen:

<u>De overdracht van de collectie</u>
De commissie adviseert overdracht van 'zeggenschap' over de collectie aan een nieuw op te richten stichting, die vervolgens wordt ondergebracht bij het Joods Cultureel Kwartier. De exacte juridische implementatie van dit advies moet verder worden uitgewerkt. In de Kamerbrief kunt u reeds toezeggen de uitgangspunten van dit advies over te nemen, en de Kamer nader te informeren over de vervolgstappen wanneer de juridische verkenning is afgerond. De juridische verkenning zal zo snel mogelijk worden opgepakt en bestaat in elk geval uit onderstaande stappen:

- gesprek met betrokken partijen over implementatie van het advies en de juridische consequenties.
- Procedure conform stichtingenkader:
    - interne afstemming;
    - advies min. Fin.;
    - overleg Algemene rekenkamer;
    - ministerraad;
    - voorhang parlement.
- Kamer informeren (onderdeel van de stap 'voorhang parlement')
- Eventuele oprichting stichting
- Implementatie van de overdracht

Inzet rond herkomstonderzoek
De commissie onderstreept het belang van herkomstonderzoek en adviseert dit nader te ondersteunen, onder meer door middel van intensivering van de kennis- en adviesfunctie van de RCE op dit vlak. Deze rol is al sterk geïntensiveerd in 2021 en naar onze inschatting voorziet de RCE in de behoefte van het veld. We zien daarom op dit moment geen aanleiding deze inzet te verhogen, mede gelet op de taakstelling binnen de Rijksoverheid. Wel adviseren wij u in te zetten op aanvullende financiële ondersteuning van musea bij het uitvoeren van herkomstonderzoek (zie onderstaand).

Financiële inzet
De commissie adviseert structureel 400.000 euro in te zetten voor de organisatie van actieve programmering rond de collectie verweesde Joodse roofkunst. Wij adviseren u dit bedrag toe te zeggen. Dekking hiervoor is gevonden op het bestedingsplan van de directie Erfgoed en Kunsten.

Daarnaast is ondersteuning van herkomstonderzoek door musea van belang. Met restitutiebeleid Tweede Wereldoorlog en het beleid omgang koloniale collecties wordt ingezet op een rechtvaardige omgang met museale collecties. Herkomstonderzoek door musea is een randvoorwaarde voor dit beleid. Achterblijven van dit onderzoek in de sector is daarom eerder ingebracht als tegenvaller bij de voorjaarsnota, waarmee middelen zijn gereserveerd. Wij adviseren u een subsidieregeling in te stellen om musea gericht te ondersteunen met onderzoek naar de herkomst van objecten (en menselijke resten) in museale collecties die in de context van de Tweede Wereldoorlog of de koloniale periode tegen de wil van de eigenaar zijn meegenomen. Wij adviseren u hiervoor, conform de reservering, voor de periode 2027-2031 1 miljoen euro ter beschikking te stellen, met een aanloopbedrag van 0,5 miljoen euro in 2026. Hiermee wordt een goede impuls gegeven aan dit veld en blijft de voortgang van de identificatie en de teruggave van roofkunst geborgd. De regeling zal op korter termijn verder worden uitgewerkt.

Achtergrond

- In 2021 heeft minister Van Engelshoven in een Kamerbrief laten weten dat de Joodse gemeenschap op morele gronden aanspraak kan maken op roofkunst in staatsbezit die oorspronkelijk aan Joodse eigenaren behoorde en waarvan geen rechthebbenden meer kunnen worden gevonden.
- In 2024 heeft minister Bruins een opdracht verstrekt aan het Centraal Joods Overleg (CJO), koepelorganisatie voor Joodse verenigingen, om een advies uit te brengen over de toekomst van verweesde Joodse roofkunst in de NK-collectie. Het CJO heeft hiervoor een commissie samengesteld onder leiding van Lodewijk Asscher.
- De NK-collectie is een bijzondere deelcollectie binnen de Rijkscollectie. Het omvat kunst en gebruiksvoorwerpen die na WOII uit Duitsland zijn gerecupereerd en aan Nederland zijn teruggegeven (aan de toenmalige stichting Nederlands Kunstbezit: NK).
- In 2026 bevinden zich nog circa 3300 NK-objecten in de Rijkscollectie. Voor meer dan de helft van deze objecten is de herkomstgeschiedenis nog niet sluitend vastgesteld, waardoor niet kan worden bepaald of er sprake

is van Joods bezit en of het bezitsverlies onder dwang heeft plaatsgevonden (= roof). De RCE doet tot en met 2027 aanvullend onderzoek naar deze collectie.

- Minister Moes heeft het CJO laten weten een verruimde definitie van verweesde joodse roofkunst te zullen hanteren. Daarmee komt een groter aantal objecten in aanmerking voor overdracht. Concreet betekent dit:
    - Dat bij bezitsverlies van Joodse particulieren gedurende het naziregime, roof wordt verondersteld.
    - Dat wanneer niks bekend is over de herkomst van een object in de NK-collectie, wordt het gezien de systematische en grootschalige roof van Joodse Nederlanders, redelijk geacht te veronderstellen dat het Joodse roofkunst betreft.